

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ ๔
The 4th National and International Conference, 2024

เนื่องในวาระครบรอบวันสถาปนา ๔๐ ปี วิทยาเขตเชียงใหม่
On the occasion of 40 Years Anniversary, Chiang Mai Campus

ภูมิพลังสร้างสรรค์ และพุทธนวัตกรรมในสังคมร่วมสมัย

Soft Power and Buddhist Innovations
for Contemporary Society

SBCS

วันที่ ๒๓-๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๗
Date: 23rd – 24th August 2024

ณ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

At Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus

PaMiang Sub-district, Doisaket District, Chiang Mai, Thailand

คดีสมัยพุทธกาล กรณีนางจิญจมาณวิกา หมิ่นประมาทพระพุทธเจ้า

The Cases during the Buddha's time

In the case of Mrs. Jinjamanavika Insulting the Buddha

ณรงค์ เชื้อบัวเย็น, อุเทน สุขทั่วญาติ, ณัฐภณ กุลนพฤกษ์

Narong Chuebuayen, Uthen Sukthuayat, Nattaphon Kulnapruet

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus

Narong.law2524@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาเรื่องราวในอดีตของนางจิญจมาณวิกา 2. เพื่อศึกษาหลักกฎหมายหมิ่นประมาท 3. เพื่อวิเคราะห์ความผิดฐานหมิ่นประมาททั้งในทางแพ่ง ทางอาญา และโทษที่ได้รับ

พบการศึกษาพบว่า 1. นางจิญจมาณวิกาพูดใส่ร้าย ใส่ความพระพุทธเจ้า การพูดหรือการใช้วจีทุจริตนั้น ทำให้บุคคลที่เป็นที่เคารพของสังคมเสียหาย เป็นความผิดทางสังคม และความผิดตามกฎหมายแห่งกรรม 2. กฎหมายหมิ่นประมาทแบ่งออกเป็นสองประเภท คือ การหมิ่นประมาทด้วยการเขียน (libel) และการพูด (slander) หากมีการกล่าวหาผู้อื่นอย่างผิดๆ ผู้เสียหายสามารถฟ้องเรียกค่าเสียหายทางการเงินได้ และในบางกรณีอาจมีโทษทางอาญา เช่น การปรับหรือจำคุก ระบบกฎหมายในปัจจุบันยังกำหนดให้ผู้กล่าวหาต้องพิสูจน์ความเท็จของข้อกล่าวหาและความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นอย่างสมดุล บทลงโทษในปัจจุบันจึงมุ่งเน้นความยุติธรรมและการคุ้มครองสิทธิของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม 3. ผลทางกฎหมายในยุคปัจจุบันสำหรับกรณีหมิ่นประมาทเช่นของนางจิญจมาณวิกา มีความแตกต่างอย่างมากจากอดีตเนื่องจากระบบกฎหมายได้พัฒนาไปพร้อมกับการให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชนและความยุติธรรม กรณีดังกล่าวในปัจจุบันจะถูกพิจารณาภายใต้กฎหมายหมิ่นประมาทที่ออกแบบมาเพื่อปกป้องชื่อเสียงของบุคคล โดยยังคำนึงถึงเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

คำสำคัญ: หมิ่นประมาท, ใส่ความ

Abstract

This article aims to: 1) explore the historical account of *Ciñcā Mānavikā*, 2) study the principles of defamation law, and 3) analyze the offenses of defamation in civil and criminal law, along with the penalties involved. The findings reveal that: 1) *Ciñcā Mānavikā* falsely accused and slandered the Buddha, causing harm to a revered figure in society. Such actions are considered both a social offense and a violation under the law of karma. 2) Defamation laws are categorized into two types: libel (written defamation) and slander (spoken defamation). If someone is falsely accused, the victim may sue for financial damages, and in some cases, criminal penalties such as fines or imprisonment may apply. Modern legal systems require the accuser to prove the falsity of the allegations and the resulting harm, balancing the importance of human rights and freedom of expression. Current penalties emphasize justice and the protection of all parties' rights within the legal process. 3) The legal consequences for defamation cases, such as that of *Ciñcā Mānavikā*, differ significantly in the modern era, as legal systems have evolved to prioritize human rights and justice. Such cases are now considered under defamation laws designed to protect individuals' reputations while respecting freedom of speech.

Keywords: defamation, false accusation

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม(Social animal) เพราะการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ หรือการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนของมนุษย์นั้นที่เป็นมาตั้งแต่โบราณมาจนถึงปัจจุบันนั้น ก็ย่อมต้องมีการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันทั้งในเรื่องการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และการปะทะสังสรรค์กันและกัน ดังนั้น ในกิจกรรมทางสังคมของมนุษย์ก็ย่อมต้องมีการแสดงความคิดเห็น และแน่นอนว่าในการแสดงความคิดเห็นนั้นก็ย่อมมีทั้งที่เห็นคล้าย และเห็นค้ำ และความเห็นที่แตกต่างกัน การแสดงออก การพูดจา หรือการซุบซิบนินทาคนอื่นก็เป็นพฤติกรรมทั่วไปของการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีมาอย่างยาวนาน พฤติกรรมของมนุษย์ดังที่กล่าวมาข้างต้นนี้รวมไปถึงการกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนต่อความจริง และทำให้บุคคลที่ถูกใส่ความนั้นเกิด

หรือไขข้อสงสัยหลายซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนต่อความจริง และทำให้บุคคลที่ถูกใส่ความนั้นเกิดความเสียหายขึ้น และหากบุคคลที่ถูกใส่ความนั้นดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพนับถือของประชาชนโดยทั่วไปแล้ว ความเสียหายที่ตามมานั้นก็ย่อมเกิดเป็นวงกว้างตามไปด้วย

แม้ว่าในทางศีลธรรมนั้นจะมีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการห้ามพูดเท็จในแทบทุกอารยะธรรม(Civilization) ซึ่งการพูดเท็จหรือ”มุสาวาท”ที่แปลว่า การพูดเท็จนั้น จะรวมไปถึง การห้ามพูดคำหยาบ พูดส่อเสียด และพูดเพื่อเจ้อ ไปด้วยก็ตาม แต่ความเสียหายที่เกิดจากการพูดใส่ความคนอื่นนั้นก็นับว่ามีความรุนแรงไม่น้อย โดยเฉพาะสังคมในยุคบรรพกาลที่ยึดถือกันมากในเรื่อง ความสัตย์ การพูดความจริง และจะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นหากการพูดใส่ความคนอื่นในเรื่องที่มีความละเอียดอ่อน และอ่อนไหวต่อความรู้สึกนึกคิดของประชาชนโดยทั่วไปในสังคมหรือวัฒนธรรมนั้นๆ หรือเป็นการพูดใส่ความบุคคลที่เป็นที่เคารพนับถือสูงสุดของศาสนิกชนในอารยะธรรมนั้นๆ เช่น การพูดใส่ความพระสมณโคดม ผู้เป็นศาสดาของพุทธศาสนาที่กำลังรุ่งโรจน์อย่างมากในสมัยนั้น ในขณะที่ประชาชนและถนนทุกสายมุ่งไปที่วัดพระเชตุวันอันเป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้า แต่อีกหลายลัทธิ หรือหลายสำนักกลับมีความชอบเราลงเพราะขาดการเข้าไปเช่นไหว้ หรือขาดการนำลาภสักการะเข้าไปถวายเจ้าลัทธิ อย่างเช่นสำนักของอัญญาเดียรธีย์ เป็นต้น ที่นางจิญจมาณวิกา เป็นสาวิกาของสำนักนี้

กลยุทธ์ หรือแผนการที่ถูกนำไปใช้ในสมัยนั้น ก็ไม่แตกต่างจากยุคปัจจุบันนี้ นั่นคือการปั่นเรื่อง การกู่ข่าว หรือการสร้างข่าวลวง ข่าวปลอม(Fake News) แล้วกระจายข่าวออกไป หรือการทำให้แพร่หลายโดยการพูดใส่ความพระสมณโคดมพุทธเจ้าเพื่อให้ศรัทธาของปุถุชนที่มีความไม่มั่นคง(จละสัทธา)เกิดความอ่อนแอ คลอนแคลนขึ้นมา ยังให้เกิดความสงสัยในพระรัตนตรัย เกิดความสั่นคลอน อันเป็นการกีดเซาะกัดกร่อนบ่อนทำลายพุทธศาสนาลง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นแผนการชั้นบันไดที่ถูกคิด ถูกวางขึ้นมาเพื่อต้องการลดทอนความน่าเชื่อถือ(Discredits)ของพระสมณโคดมลง ด้วยหวังว่า ประชาชนจะหวนกลับมานับถือศรัทธาลัทธิของตนเช่นเดิม จึงนำมาสู่การวางแผน และการดำเนินการตามแผนที่วางเอาไว้อย่างแยบยลดังจะได้วิเคราะห์ต่อไป

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1.เพื่อศึกษาเรื่องราวในอดีตของนางจิญจมาณวิกา 2.เพื่อศึกษาหลักกฎหมายหมิ่นประมาท 3.เพื่อวิเคราะห์ความผิดฐานหมิ่นประมาททั้งในทางแพ่ง ทางอาญา และโทษที่ได้รับ

ประเด็นคำถาม คือ การกระทำของนางจิญจมาณวิกาเป็นการหมิ่นประมาทพระพุทธเจ้าตามกฎหมายปัจจุบันหรือไม่ เพียงใด

ความเดิมในคัมภีร์

นางจัญจมาณวิกา หรือชื่อโดยย่อว่า “จัญจา” เป็นสตรีที่มีความสวยมีชีวิตอยู่ในสมัยพุทธกาล โดยในพระไตรปิฎกกล่าวว่า นางได้ให้ร้ายพระโคตมพุทธเจ้า ต่อหน้าคนจำนวนมากว่า พระโคตมพุทธเจ้าทำให้นางตั้งครรรค์ ด้วยความที่นางมีความฉลาดในมารยาของหญิง นับถือศรัทธาในลัทธิเดียรถีย์ (พระศรีคัมภีร์ญาณ และคณะ 2557:1009) เป็นสาวิกาของอัญเดียรถีย์ อัญเดียรถีย์ แปลว่า ลัทธิศาสนาอื่น คำว่า ”อื่น” คือ อื่นจากพระพุทธศาสนา ไม่ระบุชัดว่าศาสนาใดลัทธิใด แต่เท่าที่ปรากฏในคัมภีร์มักจะเป็นลัทธิพวกนิครนถ์ หรือเซน เพราะลัทธินี้มีมักมีการกระทบกระทั่งกับพระพุทธศาสนาอยู่บ่อยครั้งมาก เมื่อพระพุทธศาสนารุ่งโรจน์มากขึ้นมีการแพร่หลายมากขึ้น มีผู้คนเข้ามาบวชเป็นสาวกของพระพุทธเจ้ามากขึ้นตามลำดับ ทำให้พวกอัญเดียรถีย์เดือดร้อน เพราะลัทธิของตนมีผู้นับถือน้อยลงแถมพระราชามหากษัตริย์สมัยนั้นคือ พระเจ้าปเสนทิโกศล แห่งเมืองสาวัตถีก็ยังได้ปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะ นับถือศรัทธาในพระรัตนตรัยให้การสนับสนุนพระพุทธศาสนาอย่างเข้มแข็งอีกด้วย ทำให้ลาภสักการะที่เคยมีก็ลดลง ที่คาดว่าจะมีมากก็ดูมีตมลงไป พวกอัญเดียรถีย์จึงเดือดร้อนมาก พวกเขาจึงได้ประชุมปรึกษากันเพื่อหาทางออกกอบกู้สถานการณ์ให้ดีขึ้น ในที่สุดได้มีมติให้นางจัญจมาณวิกา สาวิกาคนสวยของสำนักไปดำเนินการโดยวิธีใดก็ได้ ที่ทำให้พระสมณะโคตม เสื่อมเสียชื่อเสียงเพราะเชื่อว่า เมื่อตัวหัวหน้าคือ ตัวศาสดามัวหมอง ศาสนาพุทธก็เสื่อมถอยในที่สุด

แผนบันได 4 ขั้น ในการทำลายพระสมณโคตมพุทธเจ้าก็ถูกกำหนดขึ้น โดยวางแผนเป็นขั้นๆ ดังนี้

แผนขั้นที่ 1 เริ่มต้นด้วยการเดินออกจากเมืองในเวลาค่ำ ขณะที่คนทั้งหลายที่ออกไปทำมาหากินนอกบ้านต้องเดินกลับเข้าเมืองกัน ซึ่งเป็นการเดินสวนทางกันกับชาวบ้าน ครั้นมีคนถามนางว่า “นางจะไปไหน” ก็ตอบว่า “เรื่องของฉัน คนอื่นไม่เกี่ยว” สร้างความฉงนสนเท่ห์สงสัยให้แก่ประชาชนทั่วไปเป็นอันมาก

แผนขั้นที่ 2 ปลอ่ยให้เวลาผ่านไปสักระยะหนึ่ง ให้ชาวบ้านชาวเมืองพากันสงสัยในตัวนาง แผน 2 ก็ค่อยแยมพรายออกมาทีละนิดๆ ทีละชั๊กๆ เมื่อถูกชาวบ้านถามว่า “นางจะไปไหน” ก็ตอบว่า “กลับที่อยู่ของฉันนะสิ” ที่อยู่ของนางอยู่ที่ไหน นางก็ตอบว่า “พระศาสดาของท่านอยู่ที่ไหน ฉันก็อยู่ที่นั่นแหละ” นางเล่นลิ้นตีฝีปากคมคาย ทำให้ประชาชนยิ่งสงสัยมากขึ้นไปเรื่อยๆ ทำให้ชาวบ้านหลงเดินเข้าแผนนางตามที่วางเอาไว้

แผนขั้นที่ 3 นางได้เอาท่อนไม้มาผูกท้อง เอาไม้คางโคตติตามเนื้อตัวให้ดูอวบอิมตัวบวมขึ้น แล้วเอาผ้าพันไว้ให้คนเห็นและเข้าใจตามแผนว่านางตั้งครรรค์ ท้องนางก็ใหญ่ขึ้นๆ ตามวันเวลาที่เปลี่ยนไปจากวันเป็นเดือน จากเดือนเป็นหลายเดือนจนท้องโต เห็นได้ชัดเจน

ขึ้น ท่านที่เป็นบัณฑิตมีจิตใจหนักแน่น มีศรัทธาไม่คลอนแคลน(อจลศรัทธา)ในพระพุทธเจ้า ก็ไม่ได้เชื่อในสิ่งที่นางประดิษฐ์ขึ้นแต่อย่างใด แต่ชาวบ้านที่เป็นปุถุชนมีศรัทธาที่ไม่มั่นคง หวั่นไหวได้ง่าย ศรัทธาเบาบางเหมือนปุยนุ่น ก็เอนเอียงไปตามลมปากของนางจิตฺติมาณวิกาที่มีอยู่จำนวนไม่น้อย

ในแง่มุมนี้ เสฐียรพงษ์ วรรณปก (2560) มองว่านางจิตฺติมาณวิกา ได้สร้างบาปขึ้น 2 ประการ ประการแรก ตัวเองใส่ร้ายป้ายสีพระพุทธองค์ผู้บริสุทธิ์ ประการที่สอง ชักจูงโน้มน้าวประชาชนให้พาลคิดอกุศลต่อพระพุทธองค์ไปด้วย อีกสาเหตุหนึ่งด้วย เหตุการณ์ได้ดำเนินไปในสภาพนั้นชั่วระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งก็คงราวๆ 8-9 เดือน เมื่อเห็นว่าทุกอย่างสูงงอมลงตัวแล้ว จึงดำเนินการตามแผนการขั้นสุดท้าย เพื่อต้องการปิดจ๊อบนี้ให้ได้

แผนขั้นที่ 4 วันหนึ่งขณะพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาแก่ประชาชนทั้งหลาย ณ วัดพระเชตุวัน นางจิตฺติมาณวิกา ก็เดินอุ้ยอ้ายท่องโ้ยเข้าไปยังที่ประชุมของสาวก กล่าวขึ้นในท่ามกลางที่ประชุมว่า

“มหาสมณะ เสด็จพี่ก็แต่แสดงธรรมแก่มหาชน เสียงของท่านพี่ไพเราะ พระโอษฐ์ของท่านสนิท ส่วนหม่อมฉันอาศัยท่านได้ตั้งครุฑครบกำหนดแล้ว ไยท่านพี่ไม่ยอมจัดการหาสถานที่ตลอดให้หม่อมฉัน ไม่ทรงจัดหาอุปกรณ์เครื่องบริหารครุฑ มีเนยใสและน้ำมัน เป็นต้น เมื่อไม่ทรงทำเอง ก็น่าจะตรัสบอกพระเจ้าปเสนทิโกศล อนาถปิณฑิกเศรษฐี หรือนางวิสาขา มหาอุบาสิกา คนใดคนหนึ่งจัดการให้ก็ได้ ท่านพี่ทรงรู้แต่จะอภิมรณะเท่านั้น ไม่ทรงรู้ในการจัดการบริหารครุฑเอาเสียเลย” (พระมหาสุพล สุพล พระมหามิตร จิตฺตปญฺโญ.2563: 229-246) เมื่อถูกถามคืนบ้าง นางก็พูดในทำนองว่า “ใช่สิ เรื่องในมุ้ง คนอื่นใครเขาจะไปรู้ด้วย ก็เราสองคนเท่านั้นแหละที่รู้จัก” ประชาชนที่ฟังธรรมก็ตกใจในพฤติกรรมที่นางได้แสดงออกมา โดยการกล่าวดู และกล่าวหมิ่นประมาท ใส่ร้ายพระพุทธเจ้าต่อหน้าประชาชนที่มาฟังธรรมอยู่จำนวนมาก นางคงคิดว่า จะสามารถปิดจ๊อบนี้ลงได้อย่างสวยงาม และง่ายตายตามแผนบันได 4 ขั้นที่วางเอาไว้

ปรากฏว่าพระพุทธองค์ไม่สนพระทัยในสิ่งที่นางได้กล่าวหา ใส่ความ หมิ่นประมาท พระองค์เลย ยังคงแสดงธรรมต่อไป ด้วยพระอาการอันสงบ เมื่อเหตุการณ์ได้อ่อนไหวมากขึ้น พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า “จิตฺติมาณวิกา ในเรื่องนี้ มีแต่เธอกับเราเท่านั้นที่รู้ว่า ความจริงเป็นเช่นไร” ทำให้นางจิตฺติมาณวิกาไม่พอใจมาก โกรธแค้น ถึงกับเดินเร่ๆ ด้วยความลืมหูลืมตา ทนได้นั้นทนไม่ไหวที่ผูกไว้ที่พุงก็หลุดออกมา ตกกลงไปที่พื้น ซึ่งอาจเป็นเพราะเดินแรงเกินไปก็ได้ โดยในคัมภีร์บอกว่า พระอินทร์จำแลงกายเป็นหนูไต่ขึ้นไปกัดเชือกที่มัดท่อนไม้ไว้ให้ขาด ท่อนไม้จึงหล่นลงมา เพราะทนไม่ได้ที่นางกล่าวให้ร้าย หมิ่นประมาทพระพุทธเจ้า ขณะแสดงพระธรรมเทศนา

เมื่อความลับถูกเปิดเผยขึ้น ความลับก็ไม่เป็นความลับอีกต่อไป ประชาชนที่ไปฟังธรรม เมื่อได้รู้เห็นความจริงที่เกิดขึ้นต่อหน้าต่อตาอย่างสดๆ ก็ทนไม่ไหวต่างก็ลุกฮือขึ้นขับไล่ นางจิญจมาณวิกาให้ออกไป นางวิ่งหนีไปหน้าวัด พอพ้นประตูวัดพระเชตุวันเท่านั้น แผ่นดินก็ดูเสมือนว่าจะธารความหนักแห่งกรรมนี้ไว้ไม่ไหว จึงแยกออกเป็นช่อง ดุดกลิ้นร่างนางจิญจมาณวิกา มิถายลงไป (เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2560:59) ที่กล่าวมานี้เป็นเนื้อเรื่องที่ปรากฏในคัมภีร์

ปัญหาที่ต้องวินิจฉัย

จากกรณีดังกล่าวมาแล้วข้างต้น นางจิญจมาณวิกาได้วางแผนเพื่อต้องการลดทอนความน่าเชื่อถือของพระสมณโคตมพุทธเจ้า โดยได้ดำเนินการตามแผนมาเป็นขั้นเป็นตอน โดยเข้าไปกล่าววาจาในที่ฟังธรรมของพระสาวก และประชาชนจำนวนมากในที่ประชุมสงฆ์ โดยการกล่าวหาใส่ความของนางนั้น มีประเด็นที่จะต้องวินิจฉัย ดังต่อไปนี้

1. การที่นางจิญจมาณวิกาพูดข้างต้น เป็นการกล่าว หรือไขข่าวแพร่หลาย ซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนต่อความจริง เป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียง หรือเกียรติคุณของพระพุทเจ้า ทำให้เกิดความเสียหายขึ้นแก่พระพุทเจ้าหรือไม่

2. การพูดใส่ความพระพุทเจ้าต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้พระพุทเจ้าเสื่อมเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง เป็นการหมิ่นประมาทพระพุทเจ้าหรือไม่

ในกรณีปัญหาข้างต้น มีหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการวินิจฉัย ดังต่อไปนี้

หลักกฎหมาย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 423 บัญญัติไว้ว่า

“ผู้ใดกล่าว หรือไขข่าวแพร่หลาย ซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนความจริง เป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียง หรือเกียรติคุณของบุคคลอื่นก็ดี หรือเป็นที่เสียหายแก่ทางทำมาหาได้ หรือทางเจริญของเขาโดยประการอื่นก็ดี ท่านว่า ผู้นั้นจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เขา เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่การนั้น แม้ทั้งเมื่อตนมิได้รู้ว่าข้อความนั้นไม่จริง แต่หากควรจะได้

ผู้ใดส่งข่าวสาส์น อันตนมิได้รู้ว่าเป็นความไม่จริง หากว่าตนเอง หรือผู้รับข่าวสาส์นนั้นมีทางได้เสียโดยชอบในการนั้นด้วยแล้ว ท่านว่า เพียงที่ส่งข่าวสาส์นเช่นนั้น หากทำให้ผู้นั้นต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนไม่”

บทบัญญัติตามมาตรา 423 นี้ที่กำหนดลักษณะของการกระทำละเมิดต่อชื่อเสียง

เกียรติคุณของบุคคล ซึ่งมีลักษณะเฉพาะมากกว่าการกระทำละเมิดทั่วไป ถ้าการกระทำที่เข้าลักษณะที่เป็นการ “กล่าวหรือไขข่าวแพร่หลาย” ซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนต่อความจริง แล้วทำให้ผู้อื่นเสียหายต่อเสียง การกระทำเช่นนี้ต้องเป็นการกระทำด้วยวิธีใดๆซึ่งสามารถแสดงข้อความเนื้อหาให้บุคคลอื่นได้รับทราบ เช่น การพูด การแสดงความคิดเห็นการแจกใบปลิว บัตรสนเท่ห์ ส่งไปรษณีย์หรือพิมพ์ โทรศัพท์เคลื่อนที่ เครือข่ายอินเทอร์เน็ต และสื่อสังคมออนไลน์อื่นด้วย ถ้าไม่มีผู้ใดทราบเนื้อหา ไม่ถือเป็นการกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลาย และการกระทำในมาตรานี้ จะต้องเป็นการกระทำโดยจงใจ หรือทำโดยประมาทเลินเล่อก็ได้ เพราะลักษณะแห่งกระทำมิได้เฉพาะแต่ลงมือกระทำเท่านั้น

การกระทำต้องทำลง”โดยฝ่าฝืนต่อความจริง” เป็นองค์ประกอบความรับผิด ที่ทำให้เป็นละเมิดโดยกล่าว หรือไขข่าวแพร่หลาย แตกต่างจากความผิดฐานหมิ่นประมาทในทางอาญาอย่างชัดเจน กล่าวคือ ในทางอาญานั้นการใส่ความผู้อื่นจนทำให้เสียหายต่อชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นถูกเกลียดชังนั้นมีหลักอยู่ว่า”ยิ่งจริง ยิ่งหมิ่นประมาท” ดังนั้น แม้จะเป็นความจริง แต่กฎหมายไม่ได้จำกัดว่า จะต้องใส่ความในเรื่องที่ไม่จริง ให้ผู้อื่นเชื่อว่าจริงเท่านั้นที่จะเป็นหมิ่นประมาทได้ จึงทำให้การใส่ความในเรื่องที่เป็นจริงก็เป็นหมิ่นประมาทได้ด้วย ถ้าหากกระทำในลักษณะที่น่าจะทำให้เขาเสียหายต่อชื่อเสียงถูกดูหมิ่น

การกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายในทางละเมิดนั้น เป็นความผิดเฉพาะกรณีที่ข้อความนั้นฝ่าฝืนต่อความจริง จะฝ่าฝืนต่อความจริงทั้งหมด หรือบางส่วน ไม่สำคัญ ที่สำคัญคือ ต้องเป็นการยืนยันข้อเท็จจริง มีแค่การกล่าวเลื่อนลอย หรือออกความเห็น หรือกล่าวถ้อยคำที่ไม่ถือว่าเป็นข้อเท็จจริง แต่เป็นคำไม่สุภาพ เช่น คำตำหนิกระทำจะรู้หรือไม่รู้ ว่าฝ่าฝืนต่อความจริงไม่เป็นประเด็นที่ต้องวินิจฉัยว่า จะต้องมารับผิดหรือไม่ เพราะอาจจะจงใจกระทำ โดยรู้อยู่แล้ว ว่าไม่เป็นความจริง หรือไม่ตั้งใจกระทำ แต่ไม่ได้ใช้ความระมัดระวังว่าการกล่าวหรือไขข่าวนั้นจะฝ่าฝืนความจริงหรือไม่ซึ่งก็คือกระทำโดยประมาทเลินเล่อนั่นเอง

ความเสียหายต้องเป็นเรื่องเสียหายต่อชื่อเสียงเกียรติคุณหรือทางทำมาหาได้หรือทางเจริญของผู้อื่น

ชื่อเสียงนั้นหมายถึง คุณค่าที่สังคมให้กับคนในสังคมนั้นในแง่ของความดีงามหรือน่าคบหาน่าเคารพเชื่อถือเช่น เป็นคนซื่อสัตย์สุจริต เป็นผู้นำระดับต่างๆ มีความรับผิดชอบสูงชื่อเสียงเป็นเรื่องที่ต้องวัดจากคนทั่วไปในสังคม ไม่ใช่ถือเอาความคิดของผู้หนึ่งผู้ใดเป็นเกณฑ์ เกียรติคุณมักจะใช้คู่กันกับชื่อเสียง คือ ค่าแห่งความยกย่องจากคนในสังคมว่า มีความน่านิยมนับถือ เช่น การเป็นผู้มีใจบุญสุนทาน การเป็นผู้มีใจเป็นธรรม มีความยุติธรรม ไม่ลำเอียง เป็นต้น (สุขุม ศุภนิติย์, 2553: 89-90)

ทางทำมาหาได้หรือทางเจริญ หมายถึง ประโยชน์ที่เขาจะหาได้มาในการประกอบอาชีพของเขาตลอดจนความเจริญก้าวหน้าในงานอาชีพ เป็นต้น

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 บัญญัติไว้ว่า

“ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท...”

ความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญานี้ เป็นความผิดเกี่ยวกับชื่อเสียงเกียรติยศ กฎหมายได้แยกการกระทำออกเป็น การหมิ่นประมาท(Defamation) ได้แก่ ได้แก่การกระทำที่เขาเสียชื่อเสียง สาธารณคดีจึงต้องเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นไปได้ และกล่าวต่อบุคคลที่สาม เพื่อให้ผู้นั้นลดความเชื่อถือจึงจะเสียชื่อเสียง ส่วนการดูหมิ่น(Insult)ได้แก่ การแสดงออกของผู้ดูหมิ่น ต่อผู้ถูกดูหมิ่นเอง ไม่ได้หวังให้เสียชื่อเสียง เพียงแต่แสดงอาการดูถูกเหยียดหยามให้ปรากฏ ปกติจึงต้องกระทำซึ่งหน้า โดยใช้ถ้อยคำ หรือกิริยาเหยียดหยาม ดูถูก จึงไม่จำเป็นต้องเป็นข้อเท็จจริง เป็นคำด่าก็ได้ ความผิดทั้ง 2 นี้ ในบางกรณีกฎหมายต้องการลงโทษเฉพาะหมิ่นประมาท เช่น มาตรา 326 บางกรณีกฎหมายต้องการลงโทษเฉพาะดูหมิ่น เช่น มาตรา 393 เป็นต้น (หยุด แสงอุทัย,2556:265)

องค์ประกอบของความผิดฐานหมิ่นประมาท ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 มีดังนี้

องค์ประกอบภายนอก

1. ใส่ความ
2. ผู้อื่น
3. ต่อบุคคลที่สาม
4. โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียงถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง

องค์ประกอบภายใน คือ เจตนาธรรมดา

ใส่ความ หมายถึง การแสดงพฤติกรรม หรือยืนยันข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็นถึงบุคคลอื่น ไม่ว่าจะเท็จ หรือจริงก็เป็นหมิ่นประมาทได้ ถ้าไม่เข้าข้อยกเว้น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 330 และจะต้องเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาแล้วในอดีต หรือกำลังเกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบันเท่านั้น ส่วนเหตุการณ์ในอนาคตที่เป็นคำทำนาย หรือวิเคราะห์เหตุการณ์ในอนาคต ถือว่าไม่ใช่ข้อเท็จจริง สาธารณคดีที่ต้องเป็นข้อเท็จจริง เพราะในเรื่องหมิ่นประมาทผู้กระทำ ต้องการให้ผู้ที่ถูกหมิ่นประมาทนั้น เสียชื่อเสียงการจะเสียชื่อเสียง จึงต้องอาศัยข้อเท็จจริงที่เป็นไปได้ เช่น คำว่าเป็นคนโกงบ้านโกงเมือง หมายถึง ทุจริต เป็นข้อเท็จจริงที่อาจเป็นไปได้ หากไม่ใช่ข้อเท็จจริงเช่น คำกันว่าเป็นผีปอบ เป็นคนเฮงชวย หรือคำว่าเป็นสัตว์ ซึ่งไม่มี

ทางเป็นไปได้ ที่คนจะเป็นสิ่งเหล่านี้ จึงไม่ทำให้เสียชื่อเสียง เพียงแต่เป็นการ ถูกดูหมิ่นเหยียดหยามเท่านั้น ไม่ใช่หมิ่นประมาท

วิธีใส่ความ การใส่ความจะกระทำด้วยวิธีใดๆก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นการพูด การเขียน การวาดภาพ การทำเครื่องหมาย หรือทำทาง เช่น กล่าวคำหมิ่นประมาททางโทรศัพท์ ส่งจดหมายที่มีข้อความหมิ่นประมาทคนหนึ่งให้อีกบุคคลหนึ่งอ่าน ประเด็นสำคัญคือ ผู้รับแจ้งข้อเท็จจริงดังกล่าวจะต้องรับทราบได้ หากกล่าวถ้อยคำหมิ่นประมาทให้คนหูหนวกฟัง โดยที่ผู้กล่าวไม่รู้ว่ามีผู้ฟังหูหนวก ก็เป็นเพียงพยายามหมิ่นประมาทเท่านั้น

ข้อเท็จจริง หรือความเห็นในการใส่ความนั้นไม่จำเป็นต้องหยาบคายใส่ร้ายเสมอไป แม้เป็นคำสุภาพ เช่นพูดว่า”ไม่อุทิศเวลาให้ราชการ มาสายเป็นประจำ ไม่ทำตามคำสั่งผู้บังคับบัญชา ทำให้ข้าราชการแตกสามัคคี” ถ้าสิ่งที่กล่าวไม่ใช่ข้อเท็จจริง หรือพฤติกรรม ก็ไม่ใช่การใส่ความ เช่นคำว่า”พระเป็นจิ้งเหลียง คือสัตว์หม่นผ้าเหลือง” คำเหล่านี้ไม่ใช่การกล่าวถึงข้อเท็จจริง ไม่เป็นหมิ่นประมาท แต่อาจเป็นการดูหมิ่น ถ้ากล่าวซึ่งหน้าหรือด้วยการโฆษณา แต่ถ้าใช้ถ้อยคำที่มีความหมายพิเศษ ซึ่งสามารถแสดงถึงข้อเท็จจริง หรือพฤติกรรมได้ เช่นคำว่า”สาวก้นแฉะ” หมายถึงว่า ชอบร่วมประเวณีกับชายไม่เลือกหน้า ก็เป็นหมิ่นประมาทได้ แต่ต้องนำสืบความหมายดังกล่าวให้ได้

ข้อเท็จจริงที่เป็นหมิ่นประมาท ได้แก่

1. ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับความประพฤติชั่วหรือทุจริต เช่น กล่าวว่า”เป็นคนขยาชาติ”กล่าวว่า”ให้สินบนและหรือรับสินบน”หรือ”เป็นผู้ร้ายลักทรัพย์” เป็นต้น
2. ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับความประพฤติเสื่อมเสียทางประเวณี เช่นกล่าวว่า”ไอ้เสียบ้ากาม”หมายถึง มักมากในกามคุณผิดวิสัยปุถุชนทั่วไป “ว่าหญิงเป็นเมียน้อยชาย” เป็นต้น แต่ถ้าเป็นการกล่าวว่า”เจ้าชู๊”ยังไม่ถึงกับ”เป็นชู๊” ก็ไม่ใช่หมิ่นประมาท
3. ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับหน้าที่การงาน เช่นคำว่า”เป็นข้าราชการฉ้อราษฎร์บังหลวงทุจริตโกงกิน”ทั้งที่ข้อเท็จจริงยังไม่ยุติว่า มีการทุจริตหรือไม่ “เป็นหมิ่นประมาท” ว่า”ทนายความเป็นนกสองหัวเหยียบเรือสองแคมเป็นมายลัม” หรือว่า”นายกเทศมนตรีกินเนื้อของพ่อค้าวันละ 8 กิโลกรัม” หมายถึง กินสินบน เป็นต้น
4. ข้อเท็จจริงถึงฐานะการเงิน เช่นกล่าวว่า”เสียออกเช็คแดงเงิน 3,000 บาทก็ไม่มีใช้หนี้”หรือ “ออกเช็ค 1 ล้านบาท แต่ธนาคารงดจ่ายเงิน แสดงว่าฐานะการเงินไม่น่าเชื่อถือ”หรือกล่าวข้อความว่า”โจทก์มีปัญหาในครอบครัวทะเลาะเบาะแว้งกันมีปัญหาที่พนักงานในสาขาถึงได้ถูกย้ายไปสำนักงานใหญ่คงอยู่ไม่ได้นานต้องถูกไล่ออก”เป็นหมิ่นประมาท เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การอ้างว่า”ได้ยินมาว่า”หรือ”เขาเล่าให้ฟังว่า”เขาสือกันว่า”หรือ

“แหล่งข่าวกล่าวว่า” ก็ไม่ทำให้ผู้อ้างดังกล่าว พ้นจากการเป็นผู้หมิ่นประมาทไปได้

ผู้อื่น หรือบุคคลผู้เสียหายในการหมิ่นประมาท อาจเป็นบุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคลก็ได้ แต่ต้องเป็นบุคคลที่มีชีวิตอยู่และเจาะจงตัวได้ หากเขาตายไปแล้วจะไม่เข้ามาตรานี้ ต้องดูตามมาตรา 327 หรือถ้าหมิ่นประมาทบุคคลหลายคนที่ไม่ใช่คณะประกอบขึ้น เป็นนิติบุคคล ทำให้เข้าใจไม่ได้ว่ากล่าวถึงใครโดยเฉพาะก็ไม่มีผู้เสียหาย เช่น กล่าวหา แพทย์ใจทรามในโรงพยาบาลศิริราชไม่รู้ว่าแพทย์คนไหน ไม่เป็นหมิ่นประมาท หรือกล่าวถึงบุคคลในพรรคการเมืองชื่อดัง กล่าวหาคนทั้งหมดที่บ้านว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ดังนี้ ยังไม่เป็นการหมิ่นประมาทผู้อื่น

อย่างไรก็ตาม ถ้าเป็นการกล่าวถึงกลุ่มบุคคล แต่เข้าใจได้ว่า หมายถึงทุกคนในกลุ่มนั้นก็มีความผิดได้ เช่น ว่าพระทั้งวัดซึ่งมีอยู่เพียง 6 รูป หรือว่าทนายความเมืองร้อยเอ็ด ซึ่งมีเพียง 10 คน เป็นหมิ่นประมาททุกคนในกลุ่มนั้นได้ และการกล่าวถึงบุคคลอื่นโดยระบุชื่อด้วยตัวอักษรย่อ หากบุคคลทั่วไปอ่านข้อความแล้วทราบได้ว่าหมายถึงใคร ก็อาจเป็นความผิดฐานหมิ่นประมาทได้ แต่ถ้าอ่านแล้วไม่อาจทราบได้ว่าชื่อย่อเป็นใคร ก็ยังไม่เป็นการหมิ่นประมาท

บุคคลที่สาม คือ บุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้ใส่ความ หรือผู้ถูกใส่ความ ดังนั้น ถ้าใส่ความต่อหน้าตัวผู้หนึ่งเอง โดยไม่มีคนอื่นอยู่ด้วย ก็ไม่ใช่การใส่ความต่อบุคคลที่สาม จึงไม่ใช่การหมิ่นประมาท และความผิดฐานหมิ่นประมาทจะสำเร็จก็ต่อเมื่อบุคคลที่สามได้ทราบข้อความและเข้าใจข้อความ หรือความหมายนั้น แต่ถ้าบุคคลที่สามไม่ทราบข้อความหรือเป็นชาวต่างชาติ ฟังภาษาไทยไม่เข้าใจ ก็เป็นเพียงพยายามหมิ่นประมาทเท่านั้น

โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียงถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง องค์ประกอบข้อนี้พิจารณาจากความรู้สึกนึกคิดของบุคคลธรรมดาทั่วไป คำว่า “ชื่อเสียงนั้น” หมายถึงคุณค่าของมนุษย์ในทางสังคมในกรอบของศีลธรรมอันดี ส่วนการดูหมิ่น หมายถึง การเหยียดหยาม ส่วนคำกล่าวที่ว่า “ยิ่งจริง ยิ่งหมิ่นประมาท” หมายความว่าข้อความที่กล่าวจะเท็จหรือจริงก็เป็นหมิ่นประมาทได้ทั้งสิ้น ยิ่งหากข้อเท็จจริงที่ใส่ความเขาเป็นความจริงก็ยิ่งทำให้เขาเสียหาย เช่น ว่าเขามีครรภ์ก่อนแต่งงาน แม้เป็นความจริงเขาก็เสียหายแล้ว ยิ่งหากเป็นความจริงเขาย่อมเสียหายมากกว่า (ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, 2560:304-308)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า เป็นการกล่าวถึงองค์ประกอบของความผิด และการอธิบายความหมายของการหมิ่นประมาท อันเป็นความผิดทั้งในทางแพ่งและทางอาญา การกล่าวหรือการโฆษณาแพร่หลายซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนต่อความจริง หรือการใส่ความบุคคลอื่นต่อบุคคลที่สาม ทำให้บุคคลผู้นั้นได้รับความเสียหาย ถูกดูหมิ่นเกลียดชัง ก็ล้วนเป็นความ

ผิดตามกฎหมายนี้ทั้งสิ้น

ประยุกต์กับกฎหมายไทย

1. ประเด็นที่จะต้องวินิจฉัย ประการแรก มีว่า คำพูดของนางจัญจมาณวิกาที่พูดข้างต้น เป็นการกล่าว หรือไขข่าวแพร่หลาย ซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนต่อความจริง เป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียง หรือเกียรติคุณของพระพุทธเจ้า ทำให้เกิดความเสียหายขึ้นแก่พระพุทธเจ้าหรือไม่

พิเคราะห์แล้วเห็นว่า ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 423 ได้วางหลักเกณฑ์ การหมิ่นประมาทในทางแพ่งไว้ว่า ผู้ใดกล่าว หรือไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนความจริง เป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียงหรือเกียรติคุณของบุคคลอื่นก็ดี หรือเป็นที่เสียหายแก่ทางทำมาหาได้ หรือทางเจริญของเขาโดยประการอื่นก็ดี ท่านว่า ผู้นั้นจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เขาเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่การนั้น...

การที่นางจัญจมาณวิกา เป็นสาวิกาของลัทธิเต๋ยริถีย์ ซึ่งกำลังตกอยู่ในสภาวะซบเซาลงเนื่องจากประชาชน และพระเจ้าปเสนทิโกศล ได้หันมานับถือพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น และได้ปกป้องคุ้มครองพุทธศาสนา ทั้งยังได้ถวายลาภสักการะเป็นจำนวนมากแต่พระสงฆ์ ทำให้สำนักเต๋ยริถีย์ขาดแคลนลาภสักการะลง เจ้าสำนักและคณาจารย์ที่เป็นกำลังสำคัญของพวกเต๋ยริถีย์ จึงได้วางแผนหลัก(Master Plans)เพื่อต้องการทำลาย หรือลดทอนความน่าเชื่อถือ(Discredits)ของพระพุทธเจ้าลง โดยให้นางจัญจมาณวิกา สาวิกาคณสวายเป็นคนดำเนินการตามแผนให้บรรลุเป้าหมาย(implementation) นางจึงได้ดำเนินการตามแผน โดยทำให้ประชาชนชาวเมืองคนอื่นเชื่อว่า พระพุทธทำให้นางตั้งครรรค์ขึ้น จึงเป็นกรณีที่น่าจะได้พิจารณาและไตร่ตรองมาแล้วเป็นอย่างดี โดยมีเป้าประสงค์ที่จะให้คนนับถือพระพุทธศาสนา น้อยลง ทำให้คนต้องการเข้าไปนับถือลัทธิเต๋ยริถีย์มากยิ่งขึ้น หากทำสำเร็จก็ถือว่า บรรลุเป้าหมายตามแผนการที่วางเอาไว้

การที่นางจัญจมาณวิกาที่พูดว่า

“มหาสมณะ เสด็จพืก็ดีแต่แสดงธรรมแก่มหาชน เสียงของท่านพีไพอเราะ พระโอบุษฐ์ของท่านสนิท ส่วนหม่อมฉันอาศัยท่านได้ตั้งครรรค์ครบกำหนดแล้ว ไยท่านพีไพอเราะจัดการหาสถานที่ตลอดให้หม่อมฉัน ไม่ทรงจัดหาอุปกรณ์เครื่องบริหารครรรค์ มีเนยใสและน้ำมัน เป็นต้น เมื่อไม่ทรงทำเอง ก็น่าจะตรัสบอกพระเจ้าปเสนทิโกศล อนาถปิณฑิกเศรษฐี หรือนางวิสาขามหาอุบาสิกา คนใดคนหนึ่งจัดการให้ ท่านพีไพอเราะแต่จะอภิรมย์เท่านั้น ไม่ทรงรู้ในการจัดการบริหารครรรค์เอาเสียเลย”

เนื้อความจากคำพูดของนาง ตรงกับสุภาวชิตถกถาหมายที่กล่าวว่า”กรรมเป็นเครื่องบ่งชี้เจตนา” หรือตามพุทธภาษิตที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “เจตนาหิ ภิกขเว กम्मํ วทามิ”ที่แปลว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวว่า เจตนาคือตัวกรรม การที่นางจิญจมาณวิกาพูดด้วยวาจาออกมาเป็นวจีกรรม ที่เป็นการแสดงออกภายนอก เป็นสิ่งบ่งชี้เจตนาภายในว่า นางต้องการหรือประสงค์สิ่งใด

คำพูดที่ว่า”หม่อมฉันอาศัยท่านได้ตั้งครุครบกำหนดแล้ว” ความหมาย ก็มีความชัดเจนอยู่ในถ้อยคำ โดยต้องการให้ประชาชนที่ฟังธรรมอยู่จำนวนมากรับรู้กันโดยทั่วไปอย่างพร้อมเพียงกันว่า “นางตั้งครุครกับพระสมณโคดมพุทธเจ้ามานาน จนใกล้จะคลอดแล้ว” คนที่ทำให้นางต้องก็คือ พระสมณโคดมผู้ที่กำลังนั่งแสดงธรรมให้พวกท่านฟังอยู่นั้นแหละ

คำกล่าวที่ว่า “ท่านที่ทรงรู้แต่จะอภิรมย์เท่านั้น ไม่ทรงรู้ในการจัดการบริหารครุครเอาเสียเลย” ความหมายอย่างที่วิญญูชนรับรู้และเข้าใจโดยทั่วไป ก็คือ นางกล่าวหาว่าพระสมณโคดมพุทธเจ้า รู้ก็แต่เรื่องบนเตียงเท่านั้น แต่วิธีการจัดการดูแลบำรุงครุคร ก็ไม่รู้เอาเสียเลย

คำพูดที่กล่าวว่า “เรื่องในมุ้ง คนอื่นใครเขาจะไปรู้ด้วย ก็เราสองคนเท่านั้นแหละที่รู้จัก” ก็มีความหมายชัดเจนในตัว ไม่ต้องอธิบาย หรือตีความให้ยุ่งยาก การกล่าวให้ร้ายหมิ่นประมาทพระพุทธเจ้าของนางจิญจมาณวิกา ดังกล่าวนี้อธิว่าเป็นการกระทำด้วยเจตนาที่มีตมามาก เพราะเป็นการแสดงพฤติกรรมที่เป็นการเอาของสูงลงมาวางไว้ในที่ต่ำ และเป็นการเอาของต่ำขึ้นไปวางไว้ในที่สูง เป็นการดิงพระพุทธเจ้าผู้โลกุตระให้ลงมาเกลือกกลั้วอยู่ในโลกียะวิสัยเฉกเช่นปุถุชนคนทั่วไป และเป็นการดิงลงมาในที่ต่ำ ซึ่งไม่บังควร โดยประสงค์จะให้ประชาชนเชื่อตามถ้อยคำของนาง หรืออย่างน้อยก็ทำให้ประชาชนสงสัยในจริยาวัตรของพระพุทธเจ้า อาจจนถึงขั้นเสื่อมถอยศรัทธา หรือกล่าวให้ถึงที่สุด คือ เจตนาต้องการให้ประชาชนเปลี่ยนการนับถือจากพระรัตนตรัย หันไปนับถือ ลัทธิเดียริถียแทน นั่นเอง

เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าพระสมณโคดม ไม่ได้ตอบโต้นางในกรณีนี้เลย และไม่ได้เป็น หรือประพุดตัวอย่างที่นางจิญจมาณวิกากำลังใส่ร้าย กล่าวหมิ่นประมาทพระพุทธเจ้าอยู่ ทำให้พระพุทธเจ้าเสียหาย หรือทำให้เกิดความเสียหายขึ้น นางจิญจมาณวิกา ก็กล่าวยืนยันข้อเท็จจริงว่า สิ่งที่ตนเองกล่าวออกไปนั้นเป็นความจริง นางจึงตกอยู่ในฐานะเป็นผู้กระทำการหนัก อุปมาเหมือนชดผงฐลีขึ้นทวนลม หรือถ่มน้ำลายรดฟ้านั่นเอง สิ่งเหล่านั้นย่อมตกแก่ตัวเองผู้กระทำการ

พฤติกรรมดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นการกล่าว หรือไขข่าว แพร่หลาย ซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนต่อความจริงทำให้พระสมณโคดมเสียหายแก่ชื่อเสียง เกียรติคุณ หรือเป็นที่เสียหาย

แก่ทางทำมาหาได้ หรือทางเจริญโดยประการอื่น แม้ทั้งนางจิญจมาณวิกาที่รู้อยู่แก่ใจว่า สิ่ง
ตนเองพูดไปนั้นไม่เป็นความจริง พระพุทธเจ้าไม่ได้มีความเชยชิดกับตนเอง และตนเองก็ไม่
ได้ตั้งครมภ์กับพระองค์ และเป็นสิ่งที่ตนควรรู้ว่า ไม่สมควรที่จะกระทำลงไป หรือพูดออกไป
อย่างนั้น

อาศัยเหตุผล ข้อเท็จจริง และข้อกฎหมายดังกล่าวมาข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า การก
ระทำของนางจิญจมาณวิกาเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 423
ดังที่ได้วินิจฉัยมาข้างต้น

2. ประเด็นที่ต้องวินิจฉัยประการต่อมาว่ามีว่า การพูดใส่ความพระพุทธเจ้าต่อบุคคล
ที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้พระพุทธเจ้าเสื่อมเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง
เป็นการหมิ่นประมาทพระพุทธเจ้าหรือไม่

พิเคราะห์แล้วเห็นว่า ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 วางหลักเกณฑ์ไว้
ว่า ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น
หรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท

ข้อเท็จจริงรับฟังเป็นยุติว่า การที่นางจิญจมาณวิกาได้เข้าไปในที่ประชุมสงฆ์ ซึ่งมี
สาวกจำนวนมากทั้งพระภิกษุ สามเณร และประชาชนซึ่งกำลังนั่งฟังธรรมอยู่ และพระพุทธเจ้า
เป็นผู้แสดงธรรม โดยนางจิญจมาณวิกาได้เข้าไปยืนข้างใน และได้กล่าวถ้อยคำด้วยเสียงอัน
ดังว่า

“เสด็จพี่ก็ดีแต่แสดงธรรมแก่มหาชน...ส่วนหม่อมฉันอาศัยท่านได้ตั้งครมภ์ครบ
กำหนดแล้ว ไยท่านพี่ไม่ยอมจัดการหาสถานที่คลอดให้หม่อมฉัน...ท่านพี่ทรงรู้แต่จะอภิรมย์
เท่านั้น ไม่ทรงรู้ในการจัดการบริหารครมภ์เอาเสียเลย”

“ใช้สิ เรื่องในมุ้ง คนอื่นใครเขาจะไปรู้ด้วย ก็เราสองคนเท่านั้นแหละที่รู้กัน”

คำพูดที่นางจิญจมาณวิกากล่าวเหล่านี้ มีความหมายชัดเจนว่า พระสมณโคดมพุทธ
เจ้าว่า มีความสัมพันธ์เชยชิดกับนาง และเป็นบุคคลที่ทำให้นางตั้งครมภ์ขึ้น เพราะนางได้เข้าไป
มีความสัมพันธ์กับพระองค์ในพระคันธกุฎี วัดพระเชตุวัน มาเป็นเวลานานพอสมควร และไม่มี
คนอื่นรู้เห็นหรือ เพราะเรื่องแบบนี้ก็รู้กันแค่สองคนเท่านั้น ทั้งที่ไม่เป็นความจริงตามที่นางได้
กล่าวยืนยันเลย นางจิญจมาณวิกาพูดให้ร้ายออกไป โดยมีพฤติการณ์ประกอบที่ทำให้ดูสมจริง
มากขึ้น ก็คือ ชาวบ้านที่เดินจากทุ่งเดินจากปากลับเข้าบ้านในตอนเย็น และนางก็ได้เดินกลับ
สวนทางกันกับชาวบ้านออกไปยังวัดพระเชตุวันในเวลาพลบค่ำ ทั้งที่ความจริงคือ นางเดินไป
พักในสำนักเดียรฉายที่อยู่ใกล้เคียงกัน แสดงให้เห็นว่า นางมีเจตนาให้ชาวบ้านรับรู้กันเช่นนั้น
เมื่อมีคนถามว่า “จะไปไหน” ก็ตอบเขาไปว่า “จะไปวัดพระเชตุวัน” และยังทำให้ชาวบ้านสงสัย

กันมากยิ่งขึ้น เมื่อต่อมานางได้เอาท่อนไม้มาผูกท่อน เอาไม้คางโคตีตามเนื้อตัวให้ดูอวบขึ้น บวมขึ้น แล้วเอาผ้าพันไว้ให้คนเห็น และทำให้คนเข้าใจตามแผนว่านางตั้งครรภ์กับพระพุทธเจ้าจริงๆ เพราะไปวัดพระเชตะวันในตอนเย็นทุกวัน และจะกลับเข้าบ้านตัวเองในตอนเช้า ซึ่งชวนเชื่อว่านางต้องนอนค้างคืนในวัดเชตะวันแน่ๆเลย เพราะเห็นเดินสวนทางกับชาวบ้าน ตอนที่ชาวบ้านกำลังจะออกไปทำไร่ไถนา ทั้งนี้ เพื่อให้ดูสมจริงมากยิ่งขึ้น

การกระทำดังกล่าวเกิดจากการคิด พิจารณา ไตร่ตรองไว้ก่อนแล้ว และเป็นการกระทำเพื่อใส่ความพระพุทธเจ้า โดยรู้สำนึกที่จะกระทำ ขณะเดียวกันนางก็มีเจตนาประสงค์ต่อผล และยอมเสี่ยงเห็นผลของการกระทำของตนเองว่า ชาวบ้านชาวเมืองจะรับรู้ และสงสัยในพฤติกรรมของนางในเรื่องไปค้างคืนในวัด และพอท้องขึ้นมา ก็ต้องท้องกับคนในวัดแน่นอนเลย จะเป็นอย่างไรไปไม่ได้ และเพื่อให้เป็นไปตามเจตนาของนางที่ได้วางเอาไว้ สมดังเจตนาตัวเองแล้ว

การที่นางใส่ความพระพุทธเจ้าด้วยถ้อยคำข้างต้นนั้น ซึ่งไม่เป็นความจริง โดยการพูดและสื่อความหมายให้ประชาชนและพระภิกษุที่นั่งฟังธรรมอยู่เป็นจำนวนมากได้ยินในที่ประชุมสงฆ์ ซึ่งบุคคลที่นั่งฟังธรรมอยู่นั้น ล้วนเป็นบุคคลอื่นตามความหมาย และองค์ประกอบของมาตรา 326 แล้ว และบุคคลอื่นก็ได้ยิน และเข้าใจความหมายในสิ่งที่นางพูดออกมา และประสงค์จะให้ได้ยินอย่างที่พูด ถ้อยคำดังกล่าวจึงเป็นการใส่ความพระพุทธเจ้าต่อบุคคลที่สามแล้ว

โดยประการที่น่าจะทำให้พระพุทธเจ้านั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชังจากบุคคลอื่น จึงเท่ากับว่าพฤติการณ์แห่งคดีที่นางจัญจมาณวิกาได้พูดให้ร้าย ใส่ความหมิ่นประมาทพระพุทธเจ้าต่อบุคคลที่สามโดยประการที่น่าจะทำให้พระพุทธเจ้าเสื่อมเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชังนั้น กฎหมายใช้คำว่า “โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง” หมายความว่า แม้คนจะไม่เชื่อในคำพูดของนางก็ตาม แต่การพูดนั้นก็ได้ทำลงไปโดยประการที่น่าจะเสื่อมเสียชื่อเสียงแล้ว และแม้ว่าพระพุทธเจ้าจะไม่ได้เสื่อมเสียชื่อเสียงก็ตาม การกระทำดังกล่าวก็ครบองค์ประกอบความผิดฐานหมิ่นประมาทครบถ้วนแล้ว ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 และความผิดตามมาตรานี้ก็ต้องการแค่เจตนาธรรมดา ก็ผิดสำเร็จแล้ว

อาศัยเหตุผล ข้อเท็จจริง และข้อกฎหมายดังกล่าวมาข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า นางจัญจมาณวิกา มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 แล้ว เพราะได้ใส่ความพระพุทธเจ้าต่อประชาชนและพระสงฆ์ โดยประการที่น่าจะทำให้พระพุทธเจ้านั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง นางจัญจมาณวิกาจึงกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท เพราะการกระทำดังกล่าวครบองค์ประกอบของความผิดตามกฎหมายอาญาดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

สรุป

ในส่วนกฎหมายแพ่ง กรณีที่นางจัญจมาณวิภาได้กล่าวถ้อยคำที่ใส่ร้าย ใส่ความ พระพุทธเจ้านั้น เป็นการกล่าว หรือไขข่าวแพร่หลาย ซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนต่อความจริง เป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียง หรือเกียรติคุณของบุคคลอื่นก็ดี หรือเป็นที่เสียหายแก่ทางทำมาหาได้ หรือทางเจริญของเขาโดยประการอื่นก็ดี ผู้นั้นจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เขา เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่การนั้น แม้ว่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 423 จะวางหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น ก็เพื่อให้บุคคลที่มีพฤติกรรมไปล่วงละเมิดบุคคลอื่นนั้นต้องรับผิดชอบในทางแพ่งด้วยการจ่ายค่าสินไหมทดแทน

ในส่วนของกฎหมายอาญานั้น คำพูดของนางจัญจมาณวิภา ดังกล่าวก็เป็นการใส่ความพระพุทธเจ้าต่อบุคคลที่สาม คือ พระสงฆ์และประชาชนที่เข้าไปฟังธรรมในสำนักวัดพระเชตุวัน โดยประการที่จะทำให้พระพุทธเจ้าเสื่อมเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง อันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 แล้ว ซึ่งต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี ปรับไม่เกิน 20,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

แต่ในสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธองค์มิได้ทรงถือโทษ โกรธเคือง หรือประสงค์จะเอาความแก่นางจัญจมาณวิภาทั้งในทางแพ่งและทางอาญา แต่อย่างไร เพราะพระพุทธเจ้าทรงทราบอยู่แล้วว่า บุคคลทำกรรมเช่นไร ย่อมได้รับผลเช่นนั้น ไม่ว่าจะ เป็นกุศลกรรม หรืออกุศลกรรมก็ตาม แต่เพราะนางจัญจมาณวิภาได้กล่าวใส่ร้าย ใส่ความหมิ่นประมาทต่อพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นกรรมหนักมาก ทำให้แผ่นดินไม่อาจธรรมากรรมที่นางทำลงไปได้ นางจึงโดนธรณีสูบหายไปตามที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ

ในโลกยุคปัจจุบันที่มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์(Social Media)อย่างแพร่หลาย และมีหลากหลายโปรแกรมสำเร็จรูป และแพลตฟอร์มต่างๆ เช่น เฟสบุ๊ก แอปพลิเคชันไลน์ อินสตาแกรม ทวิตเตอร์ เป็นต้น ทำให้ประชาชนได้โพสต์ ได้อัปโหลด หรือได้แสดงความคิดเห็นต่างๆ มีหลายกรณีที่เป็นการพูดการแสดงความคิดเห็น คอมเมนต์ในลักษณะการใส่ร้าย ใส่ความผู้อื่น การพูดหรือการใช้วจีหุจริตนั้น ถ้าทำให้บุคคลอื่นเสียหาย ถูกลดทอนคุณค่าลงย่อมเป็นความผิดในทุกวัฒนธรรม ในทุกภาษา เป็นความผิดทั้งในทางศีลธรรม และในทางกฎหมาย ซึ่งมีมาตั้งแต่ยุคโบราณจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะการกล่าวร้าย ให้ร้าย ใส่ความบุคคลผู้อื่น หรือหมิ่นประมาทผู้อื่น หรือหมิ่นประมาทผู้อื่นซึ่งหน้า ถูกดำเนินคดีอยู่เป็นจำนวนมากในยุคปัจจุบัน ทั้งหมิ่นประมาทกันในภาวะปกติ ด้วยการพูด ด้วยการพิมพ์ในหน้าหนังสือพิมพ์ หมิ่น

ประมาทออนไลน์ ในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และเป็นความผิดทั้งตามกฎหมายแพ่ง กฎหมายอาญา และเป็นความผิดตามกฎหมายคอมพิวเตอร์ ซึ่งในบางครั้งหลายคนก็แสดงความเห็นในทางรุนแรง ก้าวร้าว หยาบคายต่อผู้อื่น โดยไม่ทราบข้อเท็จจริง หรือทราบข้อเท็จจริงไม่ครบถ้วน เมื่อถึงคราวที่ต้องนั่งดำรงตำแหน่งที่มีความสำคัญ ตำแหน่งต่างๆ กลับต้องเผชิญกับสิ่งที่ตนเองเคยพูด เคยแสดงความคิดเห็นไว้นานแล้ว ย้อนกลับมาทำร้ายตนเอง ทำให้ถูกมองว่า เป็นผู้ไม่เหมาะสม หรือไม่สมควรในการดำรงตำแหน่งนั้นๆ เพราะขณะที่พูดหรือแสดงความคิดเห็นนั้น ตนเองคงคิดไม่ถึงว่า สิ่งเหล่านั้นจะยังคงอยู่ในระบบ เพราะในยุคดิจิทัลดอลนั้น จะมีสิ่งๆ ที่เรียกว่า Digital Footprint หรือร่องรอยทางดิจิทัลนั่นเอง เก็บเอาไว้ แม้แต่องค์กรธุรกิจปัจจุบัน การจะรับบุคลากรเข้าทำงาน อาจต้องถูกตรวจสอบทัศนคติ ผ่านการเข้าไปดูสื่อสังคมออนไลน์ ของบุคคลนั้นๆ ซึ่งจะอ้างว่าเป็นพื้นที่ส่วนบุคคลไม่ได้

บรรณานุกรม

- ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2560). คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคความผิดและลหุโทษ. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- พระศรีคัมภีร์ญาณ. และคณะ. (2557). พจนานุกรมพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย = Thai Tipitaka Dictionary Mahachulalongkornrajavidyalaya University. กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุพล สุพล (สุขตา) และ พระมหามิตรฐิตปญโญ. (2563). กรรมของนางจิญจมาณวิกา. *Journal of Roi Kaensarn Academi*. 5(2)
- สุขุม ศุภนิติย์. (2553). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะละเมิด. คณะนิติศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณาการ.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2560). บางแง่มุมเกี่ยวกับพระพุทธรองค์ (12) ผู้ถูกแผ่นดินสูบเพราะผิดต่อพระพุทธรองค์ (ภาคนางจิญจมาณวิกา) ในมติชนสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ 27 ตุลาคม - 2 พฤศจิกายน 2560 เข้าถึงโดย https://www.matichonweekly.com/column/article_61598 เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2567
- หยุด แสงอุทัย. (2556). กฎหมายอาญา ภาค 2-3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.